

SZERKESZTŐI BEVEZETŐ

Kővágó Pál

Átmeneti terek, átmeneti valóságok

Az Internet mára az életünk szinte minden területén jelentős szerepet játszik. Míg néhány évvel ezelőtt az Internethez elsősorban asztali vagy hordozható számítógépen keresztül kapcsolódhattunk, addig mára számtalan eszköz áll rendelkezésünkre, amellyel bekapcsolódhatunk a virtuális térbe. Az állítás, hogy az Internet az életünk szerves részét képezi, igazabb ma, mint valaha, és néhány év múlva, minden bizonnyal, igazabb lesz ez az állítás, mint ma volt. Az Internet egy olyan virtuális valóság, amely a tér- és időélményünket is átformálja. Elég csak arra gondolnunk, hogy míg a „szemtől szembeni” kommunikációhoz két embernek egy helyen és egy időben kell lennie, addig az Internet segítségével lehetünk egymástól kontinensnyi távolságra is, és kevéssé számít, hogy a kommunikáció során mindketten egy időben a képernyő előtt legyünk.

Mint minden új, emberekre jellemző tömegjelenséget, az Internet és ember kapcsolatát is először naivan vizsgálta a pszichológia. Az első vizsgálatok főképp arra igyekeztek választ adni, hogy vajon káros-e vagy hasznos-e, ha ilyen sok időt töltünk virtuális valóságokban. Kialakult az optimisták és a pesszimisták tábor, ahol az optimisták sokszor egyenesen glorifikálóan nyilatkoztak az új technológia adta lehetőségekről, a tényről, hogy online mindenki egyenlő nemtől, származástól, szociális státusztól függetlenül. A pesszimisták pedig néha magától az ördögtől valónak tekintették a virtuális tereket, többek között elmagányosodástól, függőségtől és a társas készségek általános leromlásától tartva. Ezeknek a korai kutatásoknak a háttérében gyakorta állt az a szándék, hogy a kutató állást kívánt foglalni abban a kérdésben, vajon használjuk-e az Internetet egyáltalán, és ha igen, hogyan használjuk azt. A vitát végső soron a technológiai, gazdasági és társadalmi változások döntötték el, hiszen ma már nem lehet kérdés, hogy használjuk-e, ám a hogyan kérdése, és sokkal inkább az a kérdés, hogy milyen hatással van mindez ránk, továbbra is nyitva marad.

A pszichoanalitikus és pszichodinamikus megközelítés a kilencvenes évek második fele óta nyújt érdekes és jól használható elméleti megfontolásokat a virtuális valóságok emberi vonatkozásairól. Rendkívül termékeny megközelítésnek bizonyult az Internetes kommu-

nikációs sajátosságok Kleiniánus értelmezése. Mivel az Internetes kommunikáció zöme szövegalapú, ezért számos olyan kommunikációs jegyek hiányoznak belőle, amelyeket természetesnek veszünk a szemtől szembeni társalgásban. Ezek hiányát pótolja a fantáziánk és más egyéb tudattalan működéseink. Ezért lehetséges, hogy annak ellenére, hogy az Internetes kommunikációban elméletileg sokkal szegényesebbek a kommunikatív jelek, mégis jóval gyorsabban alakulhatnak ki intim beszélgetések, akár kapcsolatok, és sokkal szélsőségesebb érzelmi, indulati reakciókat adhatunk az ebben a térben minket ért társas hatásokra. Klein által bevezetett paranoid-schizoid pozíció elmélete remekül illeszkedik az Interneten gyakori „flaming” jelenséghez. A flaming (magyarul: lángolás) során a személy a beszélgetésben szándékosan sértő, ellenséges, a témához lazán kapcsolódó, személyeskedő állításokat tesz a beszélgetőpartnerekről. Ezek a megállapítások általában erősen megosztóak politikai, vallási vagy más egyéb szempontból. A flaming értelmezhető annak a következményeként, hogy a szemtől szembeni kommunikációs jelek hiányában a személy a saját tudattalan fantáziáival és hasítással tölti ki a hiányzó információkat.

Hasonlóan termékeny fogalomnak bizonyult a Winnicott által bevezetett átmeneti jelenségek elmélete. Az átmeneti tér az én és a nem én határán levő terület, amelyben lehetőségünk van a kreatív játéokra. Ebben a térben lép kapcsolatba a csecsemő – más elméletalkotók szerint pedig a felnőtt is – az átmeneti tárgyakkal, amelyek az anyát, az anyai gondoskodás élményét helyettesítik. Ami ebben a térben történik, egyszerre szól az énről, de kellő távolságban is van attól, így az itt történő játék annak ellenére biztonságos, hogy énközelni élményeken keresztül okozhat változásokat. Az átmeneti jelenségek elméletét, mintha a virtuális valóságra találták volna ki. Az online kommunikáció, a videojátékok, a közösségi oldalak mind olyan felületek, ahol a személy az identitásának vagy énjének különböző változataival kísérletezhet. Éppen ezért hívják az Internetet identitáslaboratóriumnak is.

Az *Imágó Budapest* online jelen számában olyan a tanulmányok szerepelnek, amelyek az Internetnek, ennek a speciális átmeneti térnek különféle aspektusait mutatják be. Bár bevezetőmben, az *Imágó* folyóirat hagyományainak megfelelően, a pszichoanalitikus perspektívát hangsúlyoztam, a téma empirikus vizsgálata hazánkban kevésbé ebből a szempontból történik. Éppen ezért, a számban olvasható tanulmányok érintik, de nem mélyednek el a tárgyalt jelenségek analitikus értelmezési lehetőségeiben, ám átfogó képet festenek a témák nemzetközi és hazai kutatásairól.

„A videojáték-használat pszichológiai megközelítései” című tanulmányban Bányai Fanni és Fülöp Márta felsorakoztatja a videojáték-használattal kapcsolatos legújabb kutatási irányokat. A tanulmányban a vonáseméleti megközelítések mellett helyet kapnak a játékosok motivációját középpontba helyező empirikus vizsgálatok is.

„Az internetes pszichológiai tanácsadás jellemzői az online levelezésben” címmel Sebő Tamás, Szenes Márta és Lantos Katalin Magyarországon egyedülálló és nemzetközi viszonylatban is különleges online tanácsadással foglalkozó műhelyt mutat be, amely a tanácsadás mellett empirikus vizsgálatokkal is igyekszik fejleszteni szak-mai protokollját.

A „Terápia.Net” című tanulmányban Tóth József arról értekezik, milyen módon alkalmazható az Internet nyújtotta különleges átmeneti valóság a pszichoterápiában, illetve milyen viszony figyelhető meg a gyakorló szakemberek és a médium sajátosságai között.

Zsila Ágnes, Ujhelyi Adrienn és Demetrovics Zsolt „Online zaklatás a legújabb kutatások tükrében” címmel nemzetközi és hazai empirikus vizsgálatok eredményeit és tanulságait összegzik a napjainkban egyre gyakoribb internetes vagy online zaklatásról.

Műhely rovatunkban Bakó Tihamér és Zana Katalin tanulmányát közöljük, mely igazi kuriózumként, Ferenczi Sándor kölcsönös analíziséből kiindulva, s azt továbbgondolva mutatja be az általuk alkalmazott kölcsönös analízis módszertanát.